

Tiivistelmä:

Saaristomeren hot spot -tiekarttahanke:maatalouden vesiensuojelun pullonkaulat

Saaristomeren hot spot -tiekarttahankeessa selvitetään mahdollisuuksia kääntää maatalouden aiheuttama typen ja fosforin vesistökuormitus laskuun ja poistaa Saaristomeren valuma-alueen maatalouden kuormitus HELCOM:in suurimpien kuormittajien listalta. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa selvitettiin hot spotin poistolle laadittujen kriteerien täyttymistä nykyisillä maatalouden vesiensuojelutoimenpiteillä. Tämä raportti kuvaa hankkeen toista vaihetta, jossa selvitetään maatalouden vesiensuojelun pullonkauloja Saaristomeren valuma-alueella.

Saaristomeren valuma-alueen maanviljelijöiden kokemia vesiensuojelun pullonkauloja selvitettiin viljelijäkyselyllä, jota myöhemmin täydennettiin keskustelutilaisuudella. Kyselyyn saatiin 235 vastausta kasvinviljelytiloilta ja 66 kotieläintiloilta. Viljelijäkeskusteluun osallistui 3 alueen maanviljelijää. Viranomaisten näkemyksiä vesiensuojelun pullonkauloista tutkittiin haastattelemalla kahta alueen maaseutuasiamiestä. Lisäksi pullonkauloja selvitettiin aiempien aiheeseen liittyvien tutkimusten avulla.

Yksi merkittävimmistä maatalouden vesiensuojelun pullonkauloista on toimenpiteiden kohdentaminen alueille, joilla niistä saadaan suurin mahdollinen vesiensuojeluhyöty. Saaristomeren valuma-alueella erityisesti kasvipeitteisyyttä tulisi kohdentaa alueille, joilta ravinnehuuhtoumien riski on suurin. Myös alueen voimakkaasti keskittynyt kotieläintalous aiheuttaa suuren pullonkaulan. Lannan sisältämien ravinteiden tehokkaan hyödyntämisen varmistamiseksi tulisi lisätä tilojen välistä yhteistyötä sekä edistää lannan prosessointia ja kuljetusta kasvintuotantovaltaisille alueille. Toimenpiteiden kohdentamisen ja lannan ravinteiden hyödyntämisen ohella maaperään varastoitunut fosfori hankaloittaa ravinnekuormituksen vähentämistä. Fosforivarastojen pienentämiseksi tulee viljavuusanalyysit huomioida lannoituksessa entistä paremmin. Lisäksi maanparannusaineilla, kuten kipsillä, puukuiduilla ja rakennekalkilla voidaan pienentää ravinteiden huuhtoumia.

Yhtenä suurimmista pullonkauloista voidaan nähdä maatalouden kannattamattomuus. Toiminnan taloudellinen kannattamattomuus laskee viljelijöiden kiinnostusta toteuttaa vesiensuojelutoimia. Maatalouden tukijärjestelmän korvausten tuleekin olla tarpeeksi suuria, jotta vesiensuojelutoimenpiteistä ei aiheudu tulomenetyksiä. Tukijärjestelmän haasteena on myös sen monimutkaisuus, minkä osa viljelijöistä kokee sopivien toimenpiteiden löytämisen haastavaksi. Tukijärjestelmän monimutkaisuuteen liittyviä haasteita voidaan helpottaa tehokkaalla neuvonnalla ja tiedottamisella. Neuvonnan kohdentaminen sitä eniten tarvitseville viljelijöille onkin yksi maatalouden vesiensuojelun pullonkauloista. Neuvonnalla tulee lisätä myös tietoa toimenpiteiden toteuttamisen tärkeydestä, sillä vesiensuojelun tulokset näkyvät hitaasti, mikä laskee motivaatiota toteuttaa niitä. Myös median paikoitellen syyllistävä uutisointi maataloutta kohtaan vähentää viljelijöiden mielenkiintoa vesiensuojelua kohtaan. Tärkeää on myös varmistaa pitkälti hanketyöhön perustuvan vesiensuojelutyön jatkuvuus ja kannustaa viljelijöitä osallistumaan vesiensuojeluhankkeisiin.